

הגדרון:

לפני שבועיים כונו הערבים בישראל את עצמם כמיעוט לאומי מאורגן

מתחת לעשייה

כך יכתוב ההיסטוריון, כרבות הימים: המיפנה בא ביום הרביעי, ה'24 ביוני 1987.

זה היה יום קריטי. גילגול החיים התנהלו כסדרם. האזרחים היהודיים של מדינת ישראל לא חשו בשום דבר מיוחד. אומנם, הם שמעו ברדיו שיש שכיבה של האזרחים הערביים, ושזו הצליחה חלקית, אך האזרח הרגיל לא חש בכך. מה גם שכיום הזה, כמו בכל ימות השנה, עבדו ברחבי ישראל המוני פועלים ערביים מן השטחים הכבושים. אילו נאמר לאורך שהנה מתחולל שינוי גדול במדינה, לא היה מאמין. **תגובתו האופיינית היתה: "מה פיתאום?"** ובאמת, מה פיתאום?

ד יזמים ערביים אמרו שאין זו שכיבה פוליטית, בהחלט בהחלט לא שכיבה פוליטית, אלא ישיבה.

השר משה ארנס אמר שזוהי הווקא שכיבה פוליטית, בהחלט בהחלט. **אפשר לסכם את טענותיו בטלוויזיה כך: "ראשית, השכיבה הזאת אירגנה עליידי הקומוניסטים, שנית, אין בכלל שכיבה, שלישית, זוהי שכיבה פוליטית."**

היוזמים קראו לשכיבת "יום השינוי". הם הכריזו שהם חפצים בשינוי בכל מיני תחומים. כגון חינוך, ביוב, שירותים רפואיים וסוציאליים, ומה עוד.

הממשלה אומרת שיש כבר שינוי, בהחלט בהחלט יש, אומנם, היא החליטה לאימכר להעניק שינוי לדרושים ולצרכים. מזה ניתן היה להסיק כי למסלולים ולנוצרים אין שינוי, אבל מהותה של השכיבה היתה שינוי לגמרי. כל הדוברים, משני הצדדים, הכתירו אותה.

ב ניגוד לדיבורי הדוברים הערביים, השכיבה הזאת היתה פוליטית, ועוד ארץ. בניגוד לדיבורי השר ארנס, השכיבה הזאת לא אורגנה על ידי "הקומוניסטים". היא אורגנה על ידי כל הומים והפלגים בציבור הערבי בישראל, ואלה העובדות שקבעו באותו יום: **ראשית, היתה זאת שכיבה כללית של כל האזרחים הערביים במדינה,** פה ושם היו מפירי שכיבה, אנשים שחששו מפני פיתויו, אנשים שפרשו מן הציבור. זה קורה בכל שכיבה גדולה, אין לזה משמעות. **שנית, השכיבה נקראה עליידי כל אישי הציבור הערביים במדינה.**

הקריאה לא יצאה רק מטעם שתי המפלגות הערביות המובקות, התנועה המתקדמת ורק"ח. הצטרפו אליה גם כל הנבחרים הערביים של מיפ לגת העבודה כנסת ובהסתדרות, ראשי העיריות והמועצות המקומיות הערביות, נבחרו כל המיפ לגות הארציות והרשימות המקומיות, התייצבו בראשה.

שלישית, השכיבה נערכה בסדר מופתי, בלי שום הפגנה של אלימות מי צד השוכתים, בהתאם להוראות ההנהגה. אם נצרף את כל העובדות האלה ביחד, ניגע להגדרת המיפנה שחל ביום הזה: **האזרחים הערביים במדינה ביננו את עצמם כמיעוט לאומי, למעוט הלאומי הזה יש עתה הנהגה לאומית.**

ה דבר משנה עד היסוד את תבניתה של מדינת ישראל. כדי להבין את עוצמת השינוי הזה, כדאי לשחזר קצרות את תולדות הערבים במדינה. **כשהסתיימה מילחמת העצמאות, נותר במדינה מיעוט ערבי זעיר.** לא זה בלבד שהצב הגדול של הערבים שהיו קודם לכן ביטח המדינה החדשה גורש או נמלט (שני הדברים נכונים), אלא שכל השכיבה העירונית המיטכילה, העשירה והפוליטית, נעלמה. נותר כמעט רק ציבור של פלאחים.

חלק קטן מן המגורשים והנמלטים החזרו למחרת המלחמה למדינה, כחסות המיפלגה הקומוניסטית. הקומוניסטים היוו אז את חוליית הקשר בין המיסר הישראלי ובין הגוש הקומוניסטי, שתמך בהקמת המדינה וסיפק לה נשק.

כתוצאה מכך ניתן לקומוניסטים להחזיר מן הארצות השכנות את חבריהם ואוהדיהם. בעוד שכל שאר הפליטים נשארו במחנות הפליטים מעבר לגבול, (מישק הפינג'ונג המוזר בין המיסר הציוני בישראל ובין המיפלגה הקומוניסטית, בגילגוליה השונים, נמשך עד היום, והוא פרק מרתק בפני עצמו).

בעקבות תהליך זה גדל מיסר הערבים בישראל ל-200 אלף. היה זה מיעוט מדולדל, חסר שיכבת-עילית, שהממשלה הפעילה כלפיו טרור יומיומי עליידי הפקעת אדמותיו, הפעלת תקדנות חירום, קיום מימשלה צבאי ובתי-מישפט מידים. הם נזקקו לרשיון כדי לבקר בתליאבי או לתכן שמבין כל תאריכי-הטימטום

של ממשלות ישראל, המצטרפים לה רשימה ארוכה-ארוכה, מזדקר יום-האדמה כמעשה-האיוולת העליון.

ב ד בבד התרחשו בקרב הציבור הערבי בישראל הליכים איטיים, כמעט סמויים, שעתידיים היו לגרום לשינוי הבא. בכוח הריבוי הטיבני, הלך והתעצם מיספרו של המיעוט הערבי במדינה, האחוז בקרב האוכלוסיה הכללית לא השתנה באופן דרמטי, והוא עומד עתה על 17%, אך המיסר גדל בהתמרה. במיקרה כזה הכמות הופכת לאיכות. המיעוט הזה מונה עתה כ-700 אלף נפש.

נא לזכור: כאשר הוקמה המדינה בישראל, מנה הישוב העברי כולו בארץ 635 אלף נפש. ציבור זה הוציא מתוכו את כל הכלים הדרושים להקמת מדינה: **תרבות, משק, חברה, צבא.**

נולדו בישראל דור ערבי שני ושלישי, נוצרה אינטליגנציה ערבית חדשה, סטודנטים, מרצים, רופאים, עורכי דין, שחקנים, עיתונאים, בעלי עסקים, רובם מדברים עברית מצוינת, מכירים את שיטות המדינה ומעורבים בתהליכי הפורטיים.

ציבור זה חיפש שורשים, זהות, שייכות. אין זה עוד ציבור של 200 אלף פלאחים מפוזרים, בהנהגת קווילינגים ערביים שכירים ועסקנים קומוניסטיים יהודיים. זהו ציבור מתחכם של 700 אלף איש ואשה, בעל שכיבה מנהיגה משלו ותחושה תקיפה של זהות לאומית.

אחד הביטויים של תהליך זה היה לידת התנועה המתקדמת, בראשה עומדים בני האינטליגנציה החדשה הזאת, 20% של הנבחרים הערביים הצביעו בעדה ב-1984, אך 99% של האזרחים הערביים תומכים במצע. זהו מצע כפול, האומר: שינוי מוחלט לאזרחים הערביים בישראל עצמה, ותמיכה בשאיפת העם הפלסטיני למדינה לאומית משלו בגדה וברצועה. לא השאיפה הזאת, בקרב הפלסטינים שמחוץ לגבולות ישראל, מייצג אש"ף ועימו על ממשלת ישראל לשאת ולתת.

חרף הדיבורים וההכחשות, תביעה כפולה זו היא שהיתה מונחת לפני שבועיים ביסוד השכיבה הכללית של האזרחים הערביים, "יום השינוי".

ש להלל ולשבח את יחסה של ממשלת ישראל לשכיבה זו. לעומת הטימטום הנורא של ממשלת רבין-פרס ב"יום האדמה" של 1976, ברית הגישה הנבונה של משה ארנס ל"יום השינוי" של 1987.

השר ארנס, כממונה על המיגור הערבי (אין בממשלת ישראל שר הממונה על המיגור ה"יהודי"), ראג למנוע מראש כל פרובוקציה, לכוחות הביטחון ניתנה הוראה חמורה שלא ליצור מצב של עימות עם הציבור הערבי. לכן עברה השכיבה בשקט, ונמנע מרחיף-דמים. אך הדבר אינו משנה הרבה לגבי מהות השכיבה ותוצאותה. 700 אלף הפלסטינים במדינת ישראל, על כל מנהיגיהם ופגליהם, הגידרו את עצמם השבוע כמיעוט לאומי.

ע ד היום התעלמה מדינת ישראל עד כמה שאפשר מקיומו של ציבור ערבי בתוכה. זהו אחר המיעוטים הלאומיים הגדולים בעולם.

לדוגמה: הכושים בארצות-הברית מהווים מיעוט של כ-10% בלבד, השוודים בפילנדר מהווים 6.6%, אך השפה השוודית מופיעה בכל השלטים והטפסים בפילנדר, הבאסקים מהווים 3% בספרד, והם נהנים ממימשל-עצמי בכל התחומים.

בכל העולם הדמוקרטי אין מיעוט בשיעור כזה שאין לו ייצוג בממשלה ובכית-המישפט העליון, ובדרג של מנכ"לים ושגרירים. מדינת ישראל לא התמודדה עם הבעיה, כמבוא של מגילת-העצמאות נקבע שזוהי "מדינה יהודית בארץ-ישראל, היא מדינת-ישראל". אך בסעיף-הביצוע של המגילה נאמר שהמדינה "תקיים שינוי-זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה, כלי הברדל רח, גזע ומין, תבטיח חופשית, מצפון, לשון, חינוך ותרבות..." (ההדגשה שלי).

שינוי-זכויות "מדיני" אין פירושו רק הזכות לבחור ולהיבחר. הוא כולל גם את הזכות הטיבעית של ציבור לבטא את זהותו הלאומית.

חופש-החינוך כולל את זכותו של ציבור לקבוע באופן עצמאי את התכנים הלאומיים של חינוך ילדיו. **עכשיו, באיחור של 39 שנים,** מתחיל הציבור הפלסטיני בישראל לתבוע את הזכויות האלה.

פוגרים נוסח רמת-עמידר רק מחוק את הזהות הלאומית של הערבים בישראל ואת תביעותיהם. **ה מדינה יכולה** לממש את הזכויות האלה באחת משתי דרכים.

היא יכולה להיות למדינה דמוקרטית וחילונית, שבה יש שינוי גמור לכל פרט, ולא תהיה שום שכיבות מעשית להשתייכותו לעם, לעדה ולתרבות כלשהם. **בישראל של 1987, זוהי אוטופיה.** לא זה בלבד שזוהי חברה לאומית-גזענית ככל אתר ואתר (מאורעות רמת-עמידר התרחשו ערב "יום השינוי", כאלו הומונו ועליידי המארגנים הערביים), אלא שעצם הרצון נקיים "מדינה יהודית" מונע נורמליזציה כזאת.

אם הרוב היהודי במדינה דבק בהגדרתו הלאומית בכל התבטאויותיו ומעשיו, הרי אין מנוס מלאפשר למי עוט הפלסטיני במדינה לרבוך בהגדרתו הלאומית שלו. התכונה אומרת שאין להמתין עד שהדבר יוגשם בדרכי-מאבק, כדאי להביא לאלתר למי סוד מציאות זו: כינון המוסדות הארציים של המיעוט הפלסטיני במדינת-ישראל, בחירתם כי אורה דמוקרטי, הגדרת סמכויותיהם ושלום בתהליכים הדמוקרטיים של מדינת-ישראל. **אין מנוס מכך.** השאלה היא רק אם נסיק את הלקח ממה שאירע לפני שבועיים ונקדם את התהליך בצורה נבונה ומוסכמת, או שניתן לדברים להתגשם בדרכים של עימות, התנגדות אלימה וקישוב לאומני.

מאת אורי אבנרי